

Дьяченко Максим Юрійович

аспірант кафедри екології та охорони довкілля ОНУ імені І.І. Мечникова

Сафранов Тамерлан Абісалович

доктор г.-м. наук, професор кафедри екології та охорони довкілля ОНУ імені

І.І. Мечникова

ORCID 0000-0001-6667-2457

ПРАВОВА ТА ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВІ ОЦІНКИ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

В роботі наведені дані щодо нормативно-правових та економічних складових оцінки екосистемних послуг в регіонах України. Зазначено, що «Концептуальні засади державної політики і законодавства про екосистемні послуги» є важливим кроком правового регулювання використання природних ресурсів та охорони довкілля в умовах євроінтеграційних процесів. Екосистемні послуги є безкоштовними, проте лише частину їх можна монетизувати. Монетизація екосистемних послуг потрібна для того, щоб оцінити масштаби втрат, які ми переживаємо, втрачаючи екосистеми й види. На відміну від безкоштовних благ, взятих нами від природи, економічні втрати мають уже цілком реальну грошову оцінку. І усвідомлення цього повинно впливати на ухвалення рішень.

Ключові слова: екосистемні послуги, правові основи, монетизація.

Dyachenko Maksym

Postgraduate Student, Department of Ecology and Environmental Protection,

I.I. Mechnikov Odessa National University,

Safranov Tamerlan

*Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, Department of Ecology
and Environmental Protection, I.I. Mechnikov Odessa National University*

ORCID 0000-0001-6667-2457

LEGAL AND ECONOMIC COMPONENTS OF ECOSYSTEM SERVICES ASSESSMENT IN THE REGIONS OF UKRAINE

The paper presents data on the regulatory, legal, and economic components of ecosystem services assessment in the regions of Ukraine. It is noted that the “Conceptual Foundations of State Policy and Legislation on Ecosystem Services” is an important step in the legal regulation of natural resource use and environmental protection within the framework of European integration processes. Ecosystem services are free, yet only part of them can be monetized. The monetization of ecosystem services is necessary in order to assess the scale of losses we face when ecosystems and species are destroyed. Unlike the free benefits we receive from nature, economic losses already have a tangible monetary value. Realizing this should influence decision-making.

Keywords: ecosystem services, legal framework, monetization

Екосистемні послуги (ЕСП) – це вигоди, які отримує людство або окрема людина від функціонування природних об’єктів, екосистем та їх природних ресурсів. Оцінка ЕСП дозволяє регіонам України: розробляти більш ефективні шляхи реалізації стратегії сталого розвитку, які ґрунтуються на принципах збалансованого природокористування; збільшувати ефективність «м’якого» управління природними екосистемами; сприяти залученню інвестицій в зберігання і відновлення природних екосистем; сприяти підвищенню якості життя населення регіонів України. Відомо, що деякі активи природного капіталу надають людям безкоштовні товари та послуги, які називають «екосистемними послугами», тобто корисними ресурсами та вигодами, які сучасне людство може отримати від біогенних і абіогенних і складових різноманітних природних екосистем. Саме від ЕСП залежить задоволення потреб людства в середовищі існування й продуктах харчування, а також рівень та якість його життя, тому їх називають «прямим та непрямим внеском у добробут людей».

Концепція ЕСП ґрунтується на екосистемному підході як важливому принципі екологічного права [1]. Варто зазначити, що окремим принципом екологічного права має бути екосистемний підхід до природи як до цілісного організму, не заподіяння в процесі використання одного природного ресурсу шкоди іншим природним ресурсам [1]. Принцип екосистемного підходу закріплено і в національному природо-ресурсному законодавстві; зокрема, лісове законодавство ґрунтується на принципі екосистемного підходу, оскільки

закріплює екосистемне розуміння лісу. Актуальність врахування ЕСП у плануванні, управлінні, прийнятті рішень зумовило формування на базі Міндовкілля «Концептуальних засад державної політики і законодавства про екосистемні послуги» [2], що є важливим кроком правового регулювання використання природних ресурсів та охорони довкілля в умовах євроінтеграційних процесів.

У згаданих Концептуальних засадах надана наступна класифікація ЕСП: *регулювання* (якість повітря, клімат, водний стік, ерозія, стихійній лиха); *підтримування* (кругообіг речовин, водообмін, ґрунтоутворення, фотосинтез, запилення); *постачання* (продукція, вода, корми, деревина, паливо, інша сировина); *культурні* (туризм, оздоровлення, відпочинок, культурний, історичний, освітній зв'язок). Крім того, пропонується розробка проекту Закону України «Про збереження ЕСП».

Нині є два підходу щодо економічних оцінок ЕСП. Перша точка зору має на увазі необхідність постійно вдосконалювати методологію економічних оцінок, визначати цінність ЕСП, створювати механізми включення цих оцінок до економічної політики держави. Друга точка зору, яка заперечує економічні оцінки ЕСП, пояснює це тим, що цінність природних екосистем нескінченна та робити оцінки окремих їх елементів абсурдно. ЕСП є безкоштовними, суспільство не сплачує за їхнє використання або споживання. Проте частину таких послуг можна монетизувати, тобто оцінити у грошовому еквіваленті. Монетизація екосистемних послуг потрібна для того, щоб оцінити масштаби втрат, які ми переживаємо, втрачаючи екосистеми й види. На відміну від безкоштовних благ, взятих нами від природи, економічні втрати мають уже цілком реальну грошову оцінку. І усвідомлення цього повинно впливати на ухвалення рішень. Аналізуючи представлені точки зору, зазначимо, що економічна оцінка ЕСП має важливе значення для покращення ситуації у сфері охорони довкілля, виступаючи основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Саме економічні оцінки ЕСП дозволяють визначити збитки від їх нерационального природокористування, обґрунтувати економічну ефективність інвестицій у

природоохоронні засади, зіставити витрати та вигоди від наданих ЕСП, а також розрахувати розмір компенсаційних платежів. На основі економічної оцінки ЕСП розробляються алгоритми підвищення прибутковості та стійкості розвитку територій та корпорацій. Показники економічної цінності відображають прибутковість використання запасів природних ресурсів, прогноз їх виснаження та деградації та вплив цих процесів на стійкість розвитку території та бізнес.

Економічна оцінка ЕСП на місцевому рівні дає можливість оцінити як ринкову вартість і цінність екосистеми від прямого й опосередкованого використання, так і виявити реальні перспективи щодо можливих фінансових потоків від їх експлуатації громадою. Більш того, екосистемний підхід до економічної оцінки дозволяє проявити приховані, але найбільш цінні функції екосистеми на місцевому рівні – водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні тощо [3].

Незважаючи на те, що ЕСП ще не повною мірою залучені у процес прийняття управлінських рішень у світовому економічному просторі, вже напрацьовано практику створення ринкових природоохоронних механізмів. В Україні розроблено методологічні підходи та здійснено комплексне оцінювання екосистемного активу на основі визначення вартості послуг екосистем, пов'язаних із природоохоронними територіями, водними, ґрунтовими ресурсами.

Якщо монетизація деяких ЕСП [2] (наприклад, послуг постачання) не визиває особливих проблем, то монетизація інших є дуже важким завданням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковтун Д. Концепція екосистемних послуг та формування правових засад монетизації послуг, що надаються лісовими екосистемами, в умовах збройної агресії Російської федерації проти України. *Юридичний вісник*. 2024. №. 4 С. 225-234.

2. Концептуальні засади державної політики і законодавства про екосистемні послуги». URL: <https://mepr.gov.ua/wp->

[content/uploads/2022/10/Ekosystemni-poslugy_Kruglyj-stil-11lyutogo_Prezentatsiya-proektu-kontseptsiyi.pdf](https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Ekosystemni-poslugy_Kruglyj-stil-11lyutogo_Prezentatsiya-proektu-kontseptsiyi.pdf) (дата звернення: 21.08.2025).

3. Колмакова В.М., Патока І.В. Економічна складова втрат екосистемних послуг. *Бізнес, економіка, сталий розвиток, лідерство та інновації*. 2019. №2. С. 51-40.

REFERENCES

1. Kovtun D. (2024). Kontseptsiia ekosystemnykh posluh ta formuvannia pravovykh zasad monetyzatsii posluh, shcho nadaiutsia lisovymy ekosystemamy, v umovakh zbroinoi ahresii Rosiiskoi federatsii proty Ukrainy. *Yurydychnyi visnyk*. №. 4. P. 225-234. [in Ukrainian].

2. Kontseptualni zasady derzhavnoi polityky i zakonodavstva pro ekosystemni posluhy». URL: https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Ekosystemni-poslugy_Kruglyj-stil-11lyutogo_Prezentatsiya-proektu-kontseptsiyi.pdf [in Ukrainian].

3. Kolmakova V.M., Patoka I.V. (2019). Ekonomichna skladova vtrat ekosystemnykh posluh. *Biznes, ekonomika, stalyi rozvytok, liderstvo ta innovatsii*. № 2. P. 51-40. [in Ukrainian].